

Kansanedustajan mahdollisuus saada vapautus edustajantoimesta virkaa, tehtävää tai tointa varten

Säädöspohja

Perustuslain (731/1999) 28 §:n 2 momentissa säädetään, että eduskunta voi myöntää kansanedustajalle tämän pyynnöstä vapautuksen edustajantoimesta, jos se katsoo, että vapautuksen myöntämiseen on hyväksyttävä syy.

Säännöksen sanamuodon mukaan vapautuksen perusteena voi sinänsä olla millainen tahansa hyväksyttävä syy. Tässä muistiossa tarkastellaan kuitenkin vain tilannetta, jossa vapautuspyynnön syynä on mahdollinen siirtyminen virkaan, tehtävään tai toimeen.

Vapautuspyynnön käsittely

Kansanedustaja toimittaa henkilökohtaisesti vapaamuotoisen allekirjoitetun ja päivätyn vapautuspyynnön keskuskansliaan. Mainitun säännöksen esitöistä ilmenee, että edustajan on itse esitettävä perusteet pyynnölleen saada vapautus edustajantoimesta (HE 1/1998 vp/). Vapautuspyynnössä tulee olla riittävät perustelut vapautuspyynnön käsittelyä varten ja siinä on myös ilmoitettava mistä lukien vapautusta pyydetään. Perusteluihin tulee kiinnittää erityistä huomiota silloin kun tehtävä tai toimi on entuudestaan tuntemattomampi. Edustajan on pyydettäessä täydennettävä vapautuspyyntöään.

Täysistunto päättää asiasta puhemiesneuvoston tekemän ehdotuksen pohjalta.

Vapautuspyynnön arvioinnin kriteereitä

Arvioitaessa edustajantoimesta vapautuksen hyväksyttävää syytä, huomioon on otettava tehtävän yhteiskunnallinen merkittävyys.

Vapautusta puoltavia seikkoja ovat:

- tehtävän yleinen/erityinen merkittävyys (rinnastuu yhteiskunnalliselta merkitykseltään kansanedustajuuteen)
- kansainvälisiin tehtävien osalta lisäksi se, että tehtävä palvelee maamme kansallista etua.

Yhteiskunnallisesti merkittävänä tehtävänä voidaan pitää korkeita julkisia virkoja ja toimia (esim. Euroopan komission jäsen (EU-komissaari), suuren kaupungin pormestari/apulaispormestari tai vastaava, viraston pääjohtaja, tuomioistuinlaitoksen ja kirkon korkeimmat virat). Yksityisen sektorin tehtävistä yhteiskunnallista merkittävyyttä voi liittyä erityisesti johtavaan asemaan erilaisissa etuja valvovissa ja ajavissa valtakunnallisissa tai kansainvälisissä organisaatioissa sekä korkeaan asemaan yleishyödyllisissä yhteisöissä. Myös julkiseen merkittävään kansainväliseen tehtävään, jolla on kansalliseen etuun liittyviä ulottuvuuksia, liittyy useimmiten yhteiskunnallista merkittävyyttä (esim. YK, OECD, ETYJ).

Pidättyväisesti tulisi suhtautua sellaiseen tehtävään, joka ei ole rinnastettavissa kansanedustajuuteen tai joka liittyy vain kansanedustajan yksityisiin tai ammatillisiin intresseihin (esim. siirtyminen yksityisen yrityksen palvelukseen tai muihin kuin ylimpiin julkisen hallinnon virkoihin).

Vapautuspyyntöä arvioitaessa myös viran tai toimen pysyvyyteen on syytä kiinnittää huomiota. Sijaisuuksiin taikka lyhyisiin määräaikaisuuksiin tulee lähtökohtaisesti suhtautua pidättyväisesti.

Myös vaalikauden alussa tehtäviin vapautuspyyntöihin tulee suhtautua pidättyväisesti.

Vaalikauden loppupuolella varaedustajan kieltäytymistä ottaa vastaan kansanedustajan toimi hyväksyttävään syyhyn vedoten (esim. vaalikauden aikana tapahtunut virka-asemaa tai tointa koskeva muutos), on perusteltua arvioida myönteisesti.

Vapautuspyyntöä arvioitaessa on aina varmistuttava siitä, ettei pyynnön taustalla ole edustajaan kohdistunut poliittinen painostus.